

Zygmunt Gostkowski, Kazimierz Żygulski

Badania socjologiczne na Śląsku Opolskim

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 14/2, 124-125

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Siedzibą Oddziału Łódzkiego P.T.S. jest Łódź — Zakład Socjologii, ul. Uniwersytecka 3, IV p. Stan członków Oddziału na dzień 31 maja 1960 roku wynosił 28 osób.

Zbigniew Korszyński

BADANIA SOCJOLOGICZNE NA ŚLĄSKU OPOLSKIM

Rok 1959, w porównaniu z poprzednimi latami, był okresem znacznego rozszerzenia prac prowadzonych przez sekcję Socjologiczną Instytutu Śląskiego w Opolu. Jednocześnie od 1959 r. prace Sekcji kierowały się coraz bardziej myślą ku przesuwaniu punktu ciężkości swoich zainteresowań na młode pokolenie i uwzględniania młodego pokolenia we wszystkich podejmowanych badaniach. Osobne studium będzie poświęcone zbiorowości studenckiej Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.

Badania nad migracjami przestają dominować. Obok młodego pokolenia osi konstrukcyjną prac Sekcji są stosunki: miasto — wieś. W zakresie problemów migracji projektowana jest obszerna monografia *Ruchy migracyjne na Śląsku Opolskim w latach 1945—1960*, której pewne części są już opracowane lub w przygotowaniu (opracowanie tzw. akcji łączenia rodzin, badania nad repatriacją i osadnictwem). Problem miasta rozpatrywany będzie w dwóch aspektach — wpływu i roli Opola w całym rejonie oraz analizy struktury i funkcjonowania samego miasta. Przewiduje się przygotowanie monografii socjologicznej pt. *Miasto Opole*.

W ciągu 1959 r. zakończone zostały następujące prace terenowe w zespołach:

1. Zespół mgra W. Kwaśniewicza i mgra S. Bronicza zebrał w wybranych wsiach województwa materiały do zagadnienia: Stosunek do Polski ludności rodzimej na Opolszczyźnie w latach 1945—1959.
2. Zespół mgra K. Żygulskiego zebrał w 5 wybranych powiatach materiały ankietowe do zagadnienia: Społeczne poważanie zawodów na Opolszczyźnie.
3. Zespół mgra B. Garygi zebrał materiały do monografii socjograficznej wsi Kadłub Wolny w powiecie oleskim.
4. Zespół K. Kroszelowej opracował dane statystyczne dotyczące wyjazdów ludności rodzimej z Opola w latach 1956—1958 w ramach tzw. akcji łączenia rodzin.

W dalszym ciągu prowadzone są badania prof. dra W. Świdwy i doc. dra W. Gutekunsta nad dynamiką przestępczości na terenie województwa opolskiego w latach 1952—1958.

Z indywidualnie prowadzonych prac zakończone zostało studium dra W. Świrskiego pt. *Czynniki przyspieszające i opóźniające adaptację repatriantów na Opolszczyźnie*. Działalność wydawnicza Sekcji Socjologicznej ograniczyła się w 1959 r. do publikacji pracy K. Żygulskiego, *Małżeństwa mieszane w Opolu w latach 1945—57*, w II tomie „Studiów Śląskich” publikowanych przez Instytut Śląski.

W 1959 r. zapoczątkowano także szereg nowych badań, które prowadzone będą i w latach następnych. Są to badania z zakresu kultury, a mianowicie: doc. dr A. Kłoskowskiej, *Badania stereotypów narodowych wśród dzieci w szkołach Opola*, dra Z. Gostkowskiego, *Społeczna funkcja regionalnej gazety „Trybuny Opolskiej”* oraz praca mgra H. Cierniaka, *Badania nad wyborem zawodu przez młodzież kończącą szkoły podstawowe w woj. opolskim*.

Nowym zjawiskiem, które stało się przedmiotem badań mgr A. Olszewskiej-Ladykowej, jest telewizja upowszechniająca się od niedawna na terenie Opolszczyzny. Gdy w 1958 r. w mieście Opolu było 157 telewizorów, to w 1960 r. było ich 1775. Ludność wiejska nie pozostaje w tyle. Wśród ludności wiejskiej dwóch powiatów — Opole i Niemodlin — w 1958 r. było 78 telewizorów, w 1960 r. — 1340.

Przewidziane są badania nad strukturą zawodową województwa (zespół doc. dra S. Gólachowskiego), a w zakresie problematyki migracyjnej — badanie wrastania młodzieży wiejskiej

w środowisko przemysłowe okręgu Kędzierzyna oraz ruchów migracyjnych w dwóch pokoleniach, z lat 1910 i 1930. W zakresie studium miasta w bieżącym roku podjęty zostanie problem społecznej grupy rzemieślników w Opolu. Sekcja Socjologiczna Instytutu Śląskiego w Opolu, której naukowym kierownikiem jest prof. dr J. Chałasiński, współpracuje ściśle z łódzkim ośrodkiem socjologicznym i katedrą socjologii UŁ.

Celem dokładniejszej charakterystyki typu prowadzonych przez Sekcję Socjologiczną badań przedstawimy tu bardziej szczegółowo problematykę i wnioski jednej z dziedzin, a mianowicie badań odnoszących się do czytelnictwa.

Badania nad czytelnictwem prasy i czasopism zapoczątkowane zostały w województwie opolskim w r. 1957 przez dra Z. Gostkowskiego, który zebrał materiały, udostępnione mu przez wojewódzką placówkę „Ruchu” w Opolu, ilustrujące globalną sprzedaż (z uwzględnieniem zwrotów) i prenumeratę wszystkich dzienników i periodyków w tym województwie — z rozbiem danych na miasta i wieś. Dane te obejmują — według miesięcznych sprawozdań — okres od maja 1956 do grudnia 1957. Opracowanie częściowe tych materiałów (w odniesieniu do dzienników) zostało już dokonane. Rzuca ono interesujące światło na fluktuację zainteresowań bieżącymi wydarzeniami (poprzez treść prasy) w gorącym okresie przed VIII Plenum i bezpośrednio po nim. Krzywe fluktuacji zwrotów i sprzedaży wskazują na przykład na zastanawiający fakt, że wydarzenia czerwcowe w 1956 roku nie znalazły żadnego refleksu w nasileniu czytelnictwa gazet, a „lawinowe” wykupywanie całych nakładów z kiosków zaczęło się dopiero w samym momencie VIII Plenum. Ogólnie mówiąc, krzywe te zdają się świadczyć o nienadążaniu opinii publicznej za rozwojem wydarzeń. O specyfice zainteresowań czytelników gazet na Opolszczyźnie świadczą też zmiany w strukturze sprzedaży i zwrotów pism po podwyżce cen prasy w styczniu 1957 roku. Nastąpiło w rezultacie tej podwyżki przesunięcie na korzyść pism o typie „wieczorówek”, a spośród dzienników ukazujących się rano jedynie lokalna, partyjna „Trybuna Opolska” zachowała pierwsze miejsce w globalnym czytelnictwie prasy.

W roku 1960 zapoczątkowana została przez tego samego pracownika następna seria badań nad czytelnictwem prasy. Tym razem badanie koncentruje się na „Trybunie Opolskiej”, mającej około 30 tysięcy prenumeratorów. Celem badania jest przygotowanie monograficznej pracy na temat różnorodnych funkcji spełnianych przez pismo tego typu — tj. lokalną gazetę województwa — w środowisku wiejskim i miejskim, a zwłaszcza w mieście Opolu.

Badanie czytelnictwa książek w 12 bibliotekach gromadzkich powiatu opolskiego, przeprowadzone przez Z. Gostkowskiego w 1957 roku, miało na celu wypracowanie metod i uzyskanie ogólnych, orientacyjnych danych o różnicach w „aktywności czytelniczej” ludności śląskiej i napływowej. Sprawozdawczy artykuł z tych badań ukaże się w III tomie „Studiów Śląskich”. Jednym z bardziej interesujących ich wyników było stwierdzenie, że między młodym pokoleniem Ślązaków (w wieku od 14 do 20 lat) a młodym pokoleniem młodzieży z rodzin napływowych nie ma istotnych różnic w aktywności czytelniczej. Miernikiem tej aktywności był procent młodzieży wśród ogółu zarejestrowanych czytelników rozpatrywany na tle ogólnego procentowego podziału na autochtonów i napływowych w badanych miejscowościach. Drugi wniosek z tych badań: biblioteki gromadzkie tylko w minimalnym stopniu służą starszej ludności chłopskiej (tj. ponad 20 lat). Są one głównie bibliotekami dzieci i młodzieży oraz pracowników umysłowych.

Badania nad czytelnictwem książek, traktowanym jako wskaźnik procesów integracji kulturowej, z położeniem nacisku na młode pokolenie mieszkańców tego rejonu, są w stadium kontynuacji.

*Zygmunt Gostkowski
Kazimierz Żygulski*